

מסורת המלחמה הצודקת (Just War Tradition) הרב מואיז נבון

The Just War Tradition: [1] *jus ad bellum* – just cause; [2] *jus in bello* – just conduct

George Weigel, "Moral Clarity in a Time of War"

The just war tradition is best understood as a sustained and disciplined intellectual attempt to relate the morally legitimate use of proportionate and discriminate military force to morally worthy political ends.

...
The "presumption against violence" starting point is not only fraught with historical and methodological difficulties. It is also theologically dubious. Its effect in moral analysis is to turn the tradition inside-out, such that war-conduct (*in bello*) questions of proportionality and discrimination take theological precedence over what were traditionally assumed to be the prior war-decision (*ad bellum*) questions: just cause, right intention, competent authority, reasonable chance of success, proportionality of ends, and last resort.

דברים פרק ז (יב) והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם ושמר יקוק אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבתך: (יג) ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטןך ופרי אדמתך דגנך ותירשך ויצהרך שגר אלפיך ועשתרת צאנך על האדמה אשר נשבע לאבתך לתת לך: (יד) ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה ובהמתך: (טו) והסיר יקוק ממך כל חלי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך ונתנם בכל שנאיך: (טז) [1] ואכלת את כל העמים אשר יקוק אלהיך נתן לך [2] לא תחס עינך עליהם [3] ולא תעבד את אלהיהם כי מוקש הוא לך: ס

רמב"ם הלכות תשובה פרק ט

והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמתה תמיד ש[הקב"ה] יסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה, כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן, וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה כגון שובע ושלוש וריבוי כסף וזהב, **כדי** שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוות כדי שנזכה לחיי העולם הבא.

אור החיים

[2] לא תחוס עינך – על דרך אומרו (משלי יב:), "ורחמי רשעים אכזרי", פירוש: אין זו ממידות הטובות אלא מדה רעה, ולזה מזהיר נגדיות מדה טובה, כי במה שלפנינו אינה אלא רעה.

[3] וגמר "ולא תעבוד אלוהיהם וגו'" להעריך שרמנות בדבר זה תוליד מיחוש עבודה זרה, והוא אומרו "כי מוקש הוא לך", פירוש [המילה] 'הוא' [זאת אומרת, 'המוקש' הוא] 'העם' שכשאתה חס עליו אתה מתאכזר על עצמך. או [גם ש]פירוש [המילה] 'הוא', חוזר על 'הרמנות' אשר צווה עליו לבל יחוס.

Colin Powell – "Decisive force ends wars quickly and in the long run saves lives."

תלמוד ירושלמי (ונציה) מסכת קידושין (ד: י"א) - תני רבי שמעון בן יוחי הכשר שבגוים הרגו

רבינו בחיי שמות פרק יד פסוק ז

דרשו רז"ל במסכת סופרים: (פרק טו) אר"ש בן יוחאי טוב שבמצריים הרגו בשעת מלחמה, וטוב שבנחשים רצוץ את מוחו, ודרשוהו מן הפסוק הזה **[שמות יד: ז] "ויקח שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים ושלשם על פלו"**, ובאור הדבר: כי בשעת מלחמה בלבד הוא שמותר להרגו, **כי מאחר שהוא נלחם עמך ובא כנגדך להרגך** אף אתה השכם להרגו, שלא בשעת מלחמה אסור, ...:

ספר באר הגולה באר השביעי פרק ה

... ופירושו 'טוב שבגוים הרגו' במלחמה, כמו שהיה במצרים, שהיו המצריים מצירים את ישראל והורגים אותם, אין לך מלחמה יותר מזאת. והטוב שבגוים אין ראוי לרחם במלחמה, שאם יפול הוא בידו, לא יהיה הגוי מרחם עליו, לכך אל ירחם עליו, שלא יבא אליו רע מאותו גוי עצמו, כיון שהוא במלחמה. כמו שהיה במצרים, שהגוי שהיה טוב כאשר באו המכות, מכל מקום לבסוף השאלו סוסים שלהם לרדוף אחר ישראל, שמה תראה שאין שום גוי טוב במלחמה, ועל זה אמרו 'טוב שבגוים הרגו' ...

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ד

אבל הגוים שאין בינינו ובנים מלחמה ... אין מסבבים להן המיתה ואסור להצילן אם נטו למות

בית יוסף יורה דעה סימן קנח והא דאמרין במסכת סופרים (בפטי"ו ה"י) כשר שבגוים הרגו היינו בשעת מלחמה וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ד מהלכות רוצח (ה"א):

שולחן ערוך חושן משפט הלכות חובל בחבירו סימן תכה סעיף ה
העובדי כוכבים שאין בינינו ובינם מלחמה, ... אין מסבבים להם המיתה...

ש"ך יורה דעה סימן קנח א

שאיין כו' מלחמה - אבל בשעת המלחמה היו הורגין אותן בידיים דאמרינן טוב שבעובדי כוכבים כו' כ"פ הבי"ח והביא התוס' שכ"כ וכ"כ ב"י :

סמ"ע על שולחן ערוך חושן משפט הלכות חובל בחבירו סימן תכה סעיף ה יח

שאיין בינם ובינינו מלחמה. דאילו יש מלחמה, על זה אמרו [ירושלמי קדושין פ"ד הי"א, מסכת סופרים פט"ו הי"ג] טוב שבגוים הרוג, והיינו מצוה להורידן ולסבב עליהן המיתה, וכ"כ התוס' [ע"ז כ"ו ע"ב ד"ה ולא]. ובספר שבט יהודא כתב בזה תשובה למינים, והוא שטוב שבמדות הגוים הוא זה שדנין דין הריגה ומיתה לחוטאין ואין מחפשינן זכות לעושי עולה. ועיין ביו"ד סימן קנ"ח מדינים אלו :

רב הרשל שכטר

"כמו במצב מלחמה, כשזה נחוץ, על חיילי צה"ל לירות בכוונה להרוג, והרשות בידיהם להעניש או להרוג ערבים חפים מפשע כשהמצב דורש כך."

המהר"ל מפראג (גור אריה על פרשת וישלח)

ואע"ג דאמרה התורה "כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום" היינו היכי דלא עשו לישראל דבר. אבל היכי דעשו לישראל דבר, כגון זה שפרצו בהם לעשות להם נבלה [כמו שכם ועמלק] אע"ג דלא עשה רק אחד מהם, כיון דמכלל העם הוא, כיון שפרצו להם תחילה, מותרים ליקח נקמתם מהם. וה"נ כל המלחמות שהם נמצאים, כגון "צרור את המדיינים וגו", אע"ג דהיו הרבה שלא עשו, אין זה חילוק כיון שהיו באותה אומה שעשה רע להם, מותרים לבא עליהן למלחמה, וכן הם כל המלחמות.

שמואל א טו:ג "עֲתָה לָךְ וְהִפְיֵתָה אֶת עַמְלֶק וְהִחַרְמְתָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְלֹא תַחַמַּל עֲלֵינוּ..."

רב הירש

רואים מיד, ..., למה דווקא כאן נדרשת צייתנות... [כי] כאשר אנו חושבים על כל ההוראות, כל החוקים של הקב"ה המתוכננים לחנך עם ישראל לרגישות עדינה אצילה, לנטייה לפעול באהבה כלפי כל הבריות, ולהתחשב בזולת תמיד, עם כן הציווי לשאול כאן נראה פשוט כמנוגד לחלוטין למה שאחרת נלמד ונשאף.

תלמוד בבלי מסכת יומא דף כב עמוד ב

אמר רבי מני : ... בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא לשאול (שמואל א' טו) "לָךְ וְהִפְיֵתָה אֶת עַמְלֶק", אמר : ומה [על] נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה, [על] כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה! ואם אדם חטא - בהמה מה חטאה? ואם גדולים חטאו - קטנים מה חטאו? יצאה בת קול ואמרה לו (קהלת ז) "אֵל תְּהִי צְדִיק הַרְבֵּה". ובשעה שאמר לו שאול לדואג (שמואל א' כב) "סב אֶתָּה וּפְגַע בַּכְּהֲנִים", יצאה בת קול ואמרה לו (קהלת ז) "אֵל תִּרְשַׁע הַרְבֵּה".

ילקות שמעוני (שמואל א רמז קכא) "כל שהוא רחמן על אכזרים לסוף נעשה אכזר על רחמנים."

שמואל א פרק טו

(כב) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֹפֵץ לִיקַח בְּעֵלוֹת וּזְבָחִים כְּשָׁמֶעַ בְּקוֹל יְקוֹק ה' הִנֵּה שָׁמַע מְזַבֵּחַ טוֹב לְהַקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים : (כג) כִּי חֲטָאת קָסָם מְרִי וְאָנוּ וְיִתְרָפִים הַפָּצַר יַעַן מָאֲסַתְּ אֶת דְּבַר יְקוֹק וַיִּמְאָסֶךָ מִמֶּלֶךְ :

רב הירש

הפרת ציווי ה' במכוון צוין כ"חטאת קסם", כי ע"י האקט שבו הפר רצון ה', הוא מראה שכוח אחר – אם זה תאוות אישיות או אם זה שיקול דעת עצמי – הוא בעל עוצמה רבה יותר מרצון ה'. ובאותה מידה כך הקוסם מתיימר להיות מסוגל להכניע את הרצון העליון לרצונו.

Dr. Maier Becker, Tradition (40:4)

... [Traditional Jewish] sources view civilians whose presence provides cover for enemy maneuvers, as well as those who identify with the enemy or support the war effort, as legitimate military target. Traditional sources require that the Jewish soldier possess a deeply rooted ethical sensitivity and at the same time that he should unhesitatingly employ all measures needed to defend his people from those who wage war against them.

MN: The directive to have "no mercy" is not a license to kill innocent civilians indiscriminately, but the *in bello* sanction to apply decisive force, as necessary, to attain the *ad bellum* objectives.